

16.09.2007

Смјернице Одбора Савјета Министара Европе

о заштити слободе изражавања и информација у кризним ситуацијама

Савјет Министара усвојио на 1005. састанку замјеника министара одржаном 26. септембра 2007

Предговор

Одбор министара,

1. Истиче да су слобода изражавања и информација, као и слобода медија, од виталне важности за функционисање истинског демократског друштва;
2. Тврди да Члан 10. Европске конвенције о људским правима (ЕТС бр. 5) и релевантни Закон о европском суду за људска права и даље остају основни стандарди према којима се проводи слобода изражавања и информација;
3. Дубоко је забринут чињеницом да су кризне ситуације, као што су ратови и терористички напади, и даље јако распрострањене и да озбиљно угрожавају људски живот и слободу, као и са чињеницом да владе које су забринуте за опстанак друштва могу доћи у искушења. Осуђује убијања и друге врсте напада на медијске професионалце и поновно позива на своју Препоруку бр. Р (96) 4 о заштити новинара у ситуацијама сукоба и напетости;

4. Осуђује убијања и друге врсте напада на медијске професионалце и поновно позива на своју Препоруку бр. Р (96) 4 о заштити новинара у ситуацијама сукоба и напетости;
5. Поново позива на Резолуцију бр. 1 о слободи изражавања и информација у вријеме кризних ситуација која је усвојена од стране државних министара који су учествовали на 7. Конференцији министара Европе о масовној медијској политици, одржаној у Кијеву 10. и 11. марта 2005;
6. Скреће пажњу на Резолуцију 1535 (2007) и Препоруке 1783 (2007) парламентарне скупштине Вијећа Европе о пријетњама на живот и слободи изражавања новинара;
7. Поздравља доношење Резолуције 1738 (2006) УН Вијећа сигурности, осуђује нападе на медијске професионалце у конфликтним ситуацијама и препознаје хитност и потребу подузимања акције за заштиту ових професионалаца;
8. Подвлачи да дијалог и сурадња између влада, медијских професионалаца и цивилног друштва може доприњети напорима који се чине како би се загарантовала слобода изражавања и информација у вријеме кризних ситуација;
9. Увјерава да не само медијско покривање може бити од круцијалне важности у вријеме кризних ситуација тако што ће се омогућавати тачне и обухватне информације на вријеме, него да и медијски професионалци могу дати позитиван допринос на спрјечавању или разрјешавању одређених кризних ситуација тако што ће се придржавати највиших професионалних стандарда и његовати културу толеранције и разумјевања између различитих друштвених група.
10. Усваја (као проширење и додатак за „Смјернице о људским правима и борби против тероризма“ које су усвојене 11. јула 2002. године) сљедеће смјернице и позива чланове земаља чланица да осигурају да су оне широко распрострањене и надгледане од стране релевантних власти

I. Дефиниције

1. Које се користе у овим смјерницама,

- термин „криза“ користи се за (али се не ограничава на) ратове, терористичке нападе, природне катастрофе и катастрофе проузроковане људским фактором, итд... те ситуације у којима је угрожена слобода изражавања и информација (нпр. да се слобода изражавања и информација ограничава из сигурносних разлога);

- термин „медијски професионалци“ односи се на све оне који су укључени у сакупљање, процесуирање и ширење информација а које су намјењене медијима. У термин „медијски професионалци“ такође спадају камермани, фотографи, као и помочно особље (као што су возачи или преводиоци).

II. Радни услови медијских професионалаца у кризним ситуацијама

Лична сигурност

2. Државе чланице требале би осигурати највећу могућу сигурност медијских професионалаца – и државних и страних. Међутим, земље чланице не би смјеле ову потребу да се гарантира сигурност користити као изговор да би непотребно ограничавале права медијских професионалаца, као нпр. слободу кретања и њиховог приступа информацијама.

3. Компетентне власти требале би брзо и детаљно истражити убиства и друге врсте напада на медијске професионалце. Кад год је могуће, починитељи би се морали довести пред лице правде и то уз транспарентну и брзу процедуру.

4. Државе чланице требале би тражити од војних и цивилних агенција које су задужене за дјеловање у кризним ситуацијама да подзму практичне кораке ка промовирању разумјевања и комуникације са медијским професионалцима који медијски покривају такве ситуације.

5. Новинарске школе, професионална удружења и медијске куће охрабрују се да обезбиједу одговарајуће опште и специјалне сигурносне тренинге за медијске професионалце.

6. Послодавци би требали потражити најбољу могућу заштиту њиховог медијског особља на опасним мисијама, укључујући тренинге, сигурносну опрему и давање практичних савјета. Требали би им такођер понудити адекватно осигурање с обзиром на ризик. Међународне организације новинара могле би размотрити успостављање система осигурања за слободне медијске професионалце који медијски покривају кризне ситуације.

7. Медијски професионалци који су истјерани из зона са ограниченим приступом због непоштивања државног и међународног закона, изазивања насиља или подстицања мржње, а што се очитује кроз њихове вијести, или ширење пропаганде зарачених страна, требали би уз пратњу војних снага бити спроведени до неутралне територије, сигурног региона или до амбасаде.

Слобода кретања и приступ информацијама

8. Државе чланице требале би медијским професионалцима гарантовати слободу кретања и приступ информацијама у кризним ситуацијама. Како би ово оствариле, власти које су задужене за кризне ситуације требале би медијским професионалцима, који су акредитовани од стране својих медијских организација дозволити приступ кризним зонама.

9. Када је прикладно, акредитирани системи за медијске професионалце који покривају кризне ситуације требали би се користити у складу са Начелом 11 Додатка Препоруци бр. Р (96) 4 Комитета министара држава чланица о заштити новинара у ситуацијама сукоба и напетости.

10. Ако државни закон то захтијева, онда би се акредитације требале додјељивати сваком медијском професионалцу без икакве дискриминације у складу са јасном и брзом процедуром и без икаквих бирократских препрека.

11. Војне и цивилне власти које дјелују у кризним ситуацијама требале би обезбиједити регуларне информације за све медијске професионалце који покривају догађаје и то кроз одржавање брифинга, прес конференција, прес тура или на друге одговарајуће начине. Ако је могуће, власти би требале успоставити информативни центар са одговарајућом опремом за медијске професионалце.

12. Компетентне власти држава чланица требају обезбиједити информације свим медијским професионалцима на подједнакој основи и без дискриминације. Када се ради о приступу информацијама „инволвирани“ новинари не би требали бити више привилегирани од других осим што природно имају предност самим тим што су везани за војне јединице.

III. Заштита новинарских извора информација и новинарског материјала

13. Државе чланице требале би штитити права новинара да не откривају извор информација у складу са Препоруком бр. Р (2000) 7 Савјета Министара по том питању. Државе чланице би као минимум требале у свој локални закон и праксу увести начела додата овој Препоруци.

14. Ни са циљем осигурања њихове сигурности, агенције које проводе закон не би требале захтијевати од медијских професионалаца да им уступе информације или материјал (нпр. забиљешке, фотографије, аудио или видео записе) који су сакупљени у контексту покривања кризних ситуација, нити би такав материјал смио бити заплијењен како би се користио у правним процедурама. Сваки изузетак код ових начела био би противан Члану 10. Европске конвенције о људским правима и релевантним случајевима закона о европском суду за људска права.

IV. Гаранције против злоупотребе закона о клевети

15. Државе чланице не би смјеле у кризним ситуацијама злоупотријебити закон о клевети и на тај начин ограничавати слободу изражавања. Особито, државе чланице не би смјеле заплашивати медијске професионалце законским парницама или непропорционалним санкцијама у поступцима о клеветама.

16. Релевантне власти не би требале користити остале законите циљеве као изговор да покрену парнице за клевету против медијских професионалаца.

V. Гаранције против неприкладних ограничења слободе изражавања и информација те манипулацијом са јавним мишљењем

17. Државе чланице не би смјеле ограничавати приступ јавности информацијама у вријеме кризних ситуација више него је то ограничено Чланом 10. Европске конвенције о људским правима и речено у Закону о европском суду за људска права.

18. Државе чланице требају увијек имати на уму да слободан приступ информацијама може помоћи да се ефикасно разријешу кризна ситуација и открију могуће злоупотребе. Као одговор на законску потребу за информацијом у ситуацијама које брину јавност, власти би требале гарантовати јавности слободан приступ информацијама, између осталог и путем медија.

19. Државе чланице не би требале користити нејасне термине када намећу ограничавање слободе изражавања и информација у вријеме кризних ситуација. Подстицање насиља и јавних нереда требало би бити адекватно и јасно дефинисано.

20. Међународни и државни судови требали би увијек одмјерити важност законске потребе јавности за битним информацијама у односу на потребу да заштите интегритет судских поступака.

21. Државе чланице требале би стално тежити томе да одрже повољно окружење у

складу са европским стандардима у циљу функционисања неовисних и професионалних медија, посебно у кризним ситуацијама. У ту сврху, требали би се подузети посебни напори како би се подржала улога јавних медијских сервиса као поузданог извора информација и фактора за социјалне интеграције и разумјевање између различитих друштвених група.

22. Државе чланице требале би размотрити кривичну или административну одговорност за јавне званичнике који кроз медије покушавају манипулисати јавним мишљењем.

IV. Одговорности медијских професионалаца

23. Медијски професионалци, посебно у кризним ситуацијама, требају да се придржавају највећих професионалних и етичких стандарда, посебно имајући у виду њихову посебну одговорност током кризних ситуација, а то је да јавности обезбиједи брзе, тачне и битне информације а да притом пазе на права других људи, њихову осјетљивост и посебне осјећаје проузроковане страхом и неизвјесношћу.

24. Уколико је потребно да се одржи систем „инволвираних новинара“ или ако новинари одлуче да то искористе, они се савјетују да то јасно прикажу у својим извјештајима и да укажу на извор њихових информација.

25. Саморегулатива као најбољи могући механизам да се осигура да медијски професионалци дјелују одговорно и професионално, мора бити још ефикаснија у вријеме кризних ситуација. У вези тога, и на регионалном и на европском нивоу, подржава се сурадња између саморегулаторних тијела. Државе чланице, професионалне организације новинара, друге релевантне не-владине организације и медији позивају се да одржавају такав вид сурадње и обезбиједи даљу врсту помоћи када је то могуће.

26. Медијски професионалци позивају се да размотре њихов рад према Препоруци бр. Р (97) 21 Вијећа министара земљама чланицама о медијима и промоцији културе толеранције и да примјењују професионалне праксу која је наведена у додатку ове препоруке.

VII. Дијалог и сурадња

27. Државне владе, медијске организације, државне или међународне владине и невладине организације требале би стремити осигурању заштите слободе изражавања и информација у кризним ситуацијама кроз развијање дијалога и сурадње.

28. На државном нивоу, релевантни носиоци, као што су владина тијела, регулацијске власти, не-владине организације и медији, укључујући власнике, издаваче и уреднике, могу размотрити оснивање волонтерског форума како би кроз дијалоге спроводили право на слободу изражавања и информација у вријеме кризних ситуација.

29. Медијски професионалци се охрабрују, директно или путем њихових организација, да се у кризним ситуацијама укључе у конструктивне дијалоге са властима.

30. Невладине организације, а посебно специјализиране организације за надгледање, позване су да у вријеме кризних ситуација допринесу сигурном очувању слободе изражавања и информација на различите начине, као што су:

- да одржавају линије за помоћ за консултације и за пријаву узнемиравања новинара и других наводних врста насиља над слободом изражавања и информација;

- да пруже помоћ, у појединим одговарајућим случајевима и бесплатан правни савјет медијским професионалцима који се због посљедица свога рада суочавају са могућим судским поступцима или проблемима са јавним властима;

- да сурађују са Савјетом Европе и другим релеватним организацијама како би одржали размјену информација и да ефикасно надгледају могуће појаве насиља.

31. Владине и невладине донаторске институције се охрабрују да се укључе у медијски развој и медијску помоћ као дио њихове стратегије за спрјечавање сукоба, рјешавање

сукоба и реконструкцију након окончања сукоба.